

J. Randall O'Brien*

Isten akaratának keresése a bibliai időkben

Az ókori Közel-Kelet népei az istenek akaratának keresése közben szívesen folyamodtak az asztronómiához. Az egyes égitesteket különös gonddal figyelték meg, mivel azt gondolták, azok mozgása és az általuk ábrázolt képek magyarázata a jövőt vetítik előre. Az ókori dél-mezopotámiai Uruk (a mai Warka) városában talált csillagászati táblázat a teliholdak segédletként való felhasználását ábrázolja a Szeleukida dinasztia idején. Ez a tevékenység fellelhető volt a Kr. e. 197–173. években is

A legtökéletesebb ókori szokások egyike volt, amikor a héberek a víz kiöntésével próbálták megtudni Isten akaratát. Ennek magyarázatánál a tudósok is csak találgatásokra hagyatkoznak, hogy talán a víz által a porban hagyott minta, vagy a folyási irány mutatta meg a választ az ókori emberek kérdéseire. A keleti kultúrákban számos hasonló módja terjedt el a jelkérésnek, éppen ezt a célt szolgálta a vaskorszakból származó, Szíriában talált edénybe csurgatott víznek a folyása

Mire gondolunk akkor, amikor Isten akaratáról esik szó? Az Isten szándékára, tervére, velünk való bánásmódjára, Isten útjára stb. A történelem során létrejövő vallási kultúrák mindegyikében fontos szerepet játszott az istenek akaratának megismerése. Bizonyosak lehetünk benne, hogy az ókori zsidóság előtt jól ismertek voltak az Isten akaratának mind a tiltott, mind a helyes kutatási módjai.

Az Úr számára utálatos módszereket az 5Móz 18,10–13-ban találjuk összegyűjtve. A kilenc pontból álló lista a gyermekáldozatok, jóvendölések, varázslások, jelmagyarázások és a szemfényvesztő praktikák, valamint a kuruzslás, szellemidézés, halottidézés és átokmondás tilalmát írja elő. Más igehelyeken is olvashatunk ezekről a módszerekről (lásd 2Móz 22,18; 3Móz 19,26; Ézs 57,3; Jer 27,9), valamint a tiltott rituálék halállal való büntetéséről (lásd 2Móz 22,18; 3Móz 20,6–7; 1Sám 28,9).

Sajnos az egyes tevékenységek pontos definíciói nem állnak rendelkezésünkre, és ezért nem is tudjuk élesen megkülönböztetni egymástól az említett pogány rituálékat. Ehelyett a bennük fellelhető közös vonásokat próbáljuk összefoglalni. Először is megfigyelhetjük, hogy az említett szer-

tartások mechanikusan elvégezhetőek és tetszőlegesen értelmezhetőek voltak. A varázslók, mágusok és kuruzslók főként abból a célból végezték azokat, hogy a jövőt fűrkésszék. Azt is tudjuk, hogy mindezek az Izraelt körülvevő népek babonás vallási szertartásai voltak. A kutatók mára azt is megállapították, hogy a jóvendőmondás legfejlettebb kultusza az ókori Babilonra volt jellemző. Különleges jelmagyarázataikat az asztrológia és a meteorológia, valamint a kiömlő folyadékok és gázok vagy az állatok viselkedésének jelenségeiből merítették.

Ráadásul a jelmagyarázók speciális kurzusokat is tartottak. Ezeknek a résztvevői papok voltak, akik ezután képessé váltak a szertartásokon feláldozott állatok belső szerveiből kiolvasni bizonyos jeleket. A babilóniaiak az állatok máját tartották a vér gyűjtőhelyének és az élet kiindulópontjának. Ezért került ez a szokás a figyelem középpontjába.¹ A másik kedvelt ókori babiloni szokás a halottak lelkeivel való kapcsolattartás volt.

Ezeket a vallási gyakorlatokat Isten az izraeliták számára szigorúan megtiltotta, mivel ezek a pogány szokások képesek elszakítani az emberek gondolkodását az Istenben

vetett hittől. Az Úr Izrael fiai számára egészen más lehetőséget ajánl fel, hogy megismerhessék az ő akaratát.

Izrael számára az Isten akarata megismerésének elsődleges forrása a kinyilatkoztatott ige volt

Isten azt ígérte népének, hogy prófétálás által nyilatkoztatja ki szándékait (lásd 5Móz 18,18)! Az általa választott próféták ezt mondják: „Így szól az Úr” – és a nép az ő szavakra, nem pedig a varázslókra vagy ördögösökre (3Móz 19,31), hanem a próféták szavára (5Móz 18,15.18) fog hallgatni. Ahogyan az ige Jeremiással kapcsolatban kijelenti: a próféta Isten szószólója vagy „szája” (vö. Jer 15,19).

Az Istennel való beszélgetés hagyományos formája természetesen az imádság, amit a hívők az ószövetség idején is gyakoroltak. Mózes párbeszédet folytatott Istennel (2Móz 32,11–13; 4Móz 11,1–15). A zsoltairos azt írta Istenről, hogy ő „imádságot meghallgató Isten” (Zsolt 65,2).² Jeremiás imádságában elismeri Isten vezetését és ítéletét önmagára nézve, felhagyva a saját akarattal, a hiábavaló, önnön maga körüli vergődéssel (Jer 10,23–25).

Izrael számára az Isten akarata megismerésének elsődleges forrása a Tóra (a törvény) volt. Mózes írásai és az egyéb szent könyvek a gyülekezet számára az isteni akarat kinyilatkoztatásait képviselték, és annak tekintélyével rendelkeztek. A törvényt magyarázó egyéb írásoknak csekélyebb jelentőséget tulajdonítottak az ószövetség idején. A legnagyobb szerepük a „Ne legyen...””, „Ne tedd...” kezdetű és jellegű (lásd 2Móz 20) tiltó rendelkezéseknek volt. Áldás és

átok, jutalom és büntetés, feddés és óvás vagy a halálbüntetés lehetősége tartotta fenn a közösségi rendet, Isten akaratából, amit a Tóra testesített meg.

A próféták, az imádságok és a törvény ismerete önmagukban nem biztosították Isten népe számára az ő akaratának teljes megértését. Az Úr mindezek mellett álmokat és látomásokat adott gyermekei számára, vagy tárgyakon keresztül adott választ a kérdéseikre, úgy mint például az urim és a tummim segítségével. Emellett gyakoriak voltak a megszentelt sorsvetések (1Sám 10,10–21) és a víz kiöntésével (1Sám 7,6) vagy a gyapjú kitevésével (Bír 6,36–40) kapcsolatos jelkérek.

Az urim és tummim olyan tárgyak voltak, melyeknek foglalatát rászórták a főpap köntösére, és az ítélet „hósenjának” középpontjába helyezték azokat (2Móz 28,30). Ezek a tárgyak közvetítették Isten választát, meghatározott jelentésükkel.

„Akkor ezt mondta Saul az Úrnak, Izrael Istenének: Tárd fel az igazságot! És a sors Jónátánra meg Saulra esett, a nép pedig megszabadult. Saul ezt mondta: Vessetek sorsot köztem és Jónátán fiam között! És a sors Jónátánra esett.” (1Sám 14,41–42)

Az urim és tummim a szent tárgyak kategóriájába sorolandók, melyek a főpap palástjának kellékei voltak. A pontos működésükre a mai napig nem derült fény. A főpapi ruhának a másán látjuk a tizenkét követ, melyek Izrael törzseit jelképezik. Ennek segítségével hoztak – többnyire a szent dolgokkal kapcsolatos – fontos döntéseket, mint például az Ezs 2,63-ban is olvasható

Az urim és a tummim segítségével igenlő vagy a nemleges választ lehetett kapni a feltett kérdésekre. Habár nem sokat tudunk a pontos működésükről, de annyit biztosan, hogy használatuk a főpap személyéhez kötődött (5Móz 33,8; Ezs

2,63). Sajnos ezekről a szent tárgyokról nem maradt fenn pontos leírás az utókor számára, így a valódi méretüket, formájukat vagy anyagukat nem ismerjük. Talán azért is történt ez így, mert Dávid idejétől kezdve – a prófétai kijelentések sokaságának köszönhetően – nem esett több szó a szent kövek használatáról.³

Az urim és a tummim háttérbe szorulása ellenére a „sorsvetés” gyakorlata fennmaradt egészen az újszövetségi kor idejéig. A sorsvetés ószövetségi formája sem pontosan ismert előttünk, csak annyit tudunk, hogy az e célra használt kövecskék színeinek jelentése lehetett kulcsfontosságú. Az ókori hívők arra használták a sorsvetést, hogy kizárják az emberi tényezőt a fontos döntésekből, vagyis tárt kapukat nyitottak Isten akaratának érvényesülése előtt. „Az ember végzi a sorsvetést, de mindig az Úrtól való a döntés.” (Péld 16,33)

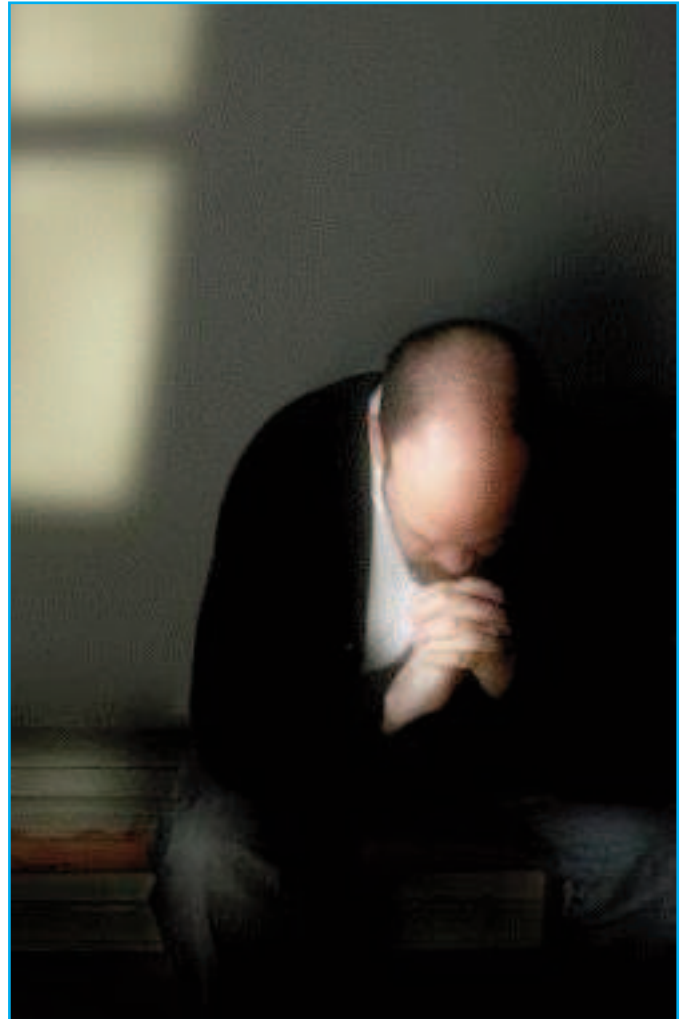
Izrael első királyát is sorsvetéssel ültették trónra (1Sám 10,20–21). Az örökséget is sorsvetéssel osztották ki (4Móz 26,55; Józ 14,2; 18,6–8). Majd az újszövetség idején Mátyást is sorsvetéssel választották apostollá Júdás helyére (ApCsel 1,26). Krisztus korában olyannyira általánosan elterjedt szokás volt, hogy az Úr Jézus ruháira is sorsot vetettek a római katonák (Mk 15,24; Mt 27,35). Az újszövetségi hívők számára kézenfekvő volt a sorsvetés gyakorlása a fontos döntéseknél, egészen pünkösdig. Mennybemenetele után az Úr kitöltötte tanítványaira Szentlelkét, hogy ezután – személyes jelenlétén keresztül – ő maga gyakoroljon választást közöttük.

Az ókori Közel-Kelet népei hittek abban, hogy a természetfölötti világból az álmokon keresztül érkeznek üzenetek az emberekhez. Az éjszakai rémálmokat a gonosz lelkek munkájának tartották. A Bibliában Istentől jövő álmokról olvashatunk. Vannak könnyen érthető álmok (1Móz 20,3 „Isten azonban eljött Abimelekhez éjjel, álmában, és azt mondta neki: Meg fogsz halni az asszony miatt, akit elvitettél, mert férjes asszony”; 1Kir 3,5 „Akkor éjjel megjelent Gibeónban az Úr Salamonnak álmában, és ezt mondta Isten: Kérj valamit, én megadom neked!”). És vannak magyarázatra szoruló álmok (1Móz 37,6–7 „Hallgassátok csak meg azt az álmot, amelyet álmotam! Éppen kévüket kötöttünk a mezőn. Az én kévém fölkelt, és állva is maradt, a ti kévéitek pedig körülállták, és leborultak az én kévém előtt.”; Dán 2. fejezete). A héberek hite szerint Isten „álomban és látomásban szól” (4Móz 12,6) a prófétákhoz és a szent emberekhez. A látomások, vagyis a próféciaik vonatkozhattak a távoli jövőre vagy akár korabeli eseményekre is (vö. Dániel; Máté 24 stb.).

Az ókori időkben az isteni akarat keresése érdekében gyapjút tettek ki (Gedeon, Bírák 6) és vizet öntöttek. 1Sám 7,6 tudósítása szerint „Összegyűltek tehát Micpába, vizet merítettek, és kiöntötték az Úr előtt. Bőjtöltek azon a napon, és ezt mondták: Vétkezünk az Úr ellen....” – azaz bűnvallással és böjttel egybekötve gyakorolták a jelkerést. A víz kiöntése egyúttal jelképes cselekedet is volt, ahogy az egyik izraelita krónikás leírja Isten üzenetét: „Öntsd ki szívedet, mint a vizet, az Úr színe előtt!” (JSir 2,19) Az Újszövetségben is megtaláljuk a víz és a lelki megtisztulás metaforikus összekapcsolódását például a bemeletésnél, a bűnbánat és a bűnbocsánat eseményének bemutatásakor (Mk 1,4).

A helyes módszer megválasztásán felül mégis a legfontosabb tanulság, hogy minden korban csak a tiszta és hűségessé szívűeknek sikerült megtalálniuk Isten akaratát,

amennyiben mindvégig szoros kapcsolatban maradtak menyeyei Atyjukkal.

Az Istennel való beszélgetés legáltalánosabb formája az imádság, amit a hívők minden időben gyakoroltak. A zoltáros azt írta Istentől, hogy ő „imádságot meghallgató Isten” (Zsolt 65,2)

Anélkül, hogy olyan közvetlen módon szólna Isten hozzánk, mint az ószövetségi prófétákhoz, ő ma is képes ugyanolyan bizonyossággal vezetni fiait, ahogyan azt az igéjében megígérte nekünk!

Jegyzetek

1. I. Mendelssohn, „Divination” *The interpreter’s Dictionary of the Bible*, vol. 5 (Nashville: Abingdon Press, 1962–76) 1:857.
2. Idézet: *Revised Standard Version of the Bible*, 1946, 1952, 1971, 1973.
3. I. Mendelssohn, „Urim and Thummim” *The interpreter’s Dictionary of the Bible*, vol. 5 (Nashville: Abingdon Press, 1962–76) 4:740.

* J. Randall O’Brien lelkipásztor, Calvary Baptist Church, Little Rock, AR.